

Børnehjælpsdagen blev hurtigt landsdækkende

Af Lennart Weber

I starten af 1900'tallet levede mange danske familier i fattigdom, og flere velgørende organisationer, der udførte hjælpearbejde for de fattige, blev skabt i den periode. En af dem er Børnehjælpsdagen, som startede i København 6. maj 1904. Det var samtidig verdens første Børnehjælpsdag, som stadig er en aktiv del af det danske velfærdssamfund.

Det blev et stykke hjælpearbejde, som hurtigt fik skabt stor opbakning. Både i København men også rundt om i Danmark, og allerede i sommeren 1904 havde man besluttet, at Børnehjælpsdagen fra 1905 skulle være et landsdækkende tiltag.

For postkortsamlere er Børnehjælpsdagen klart et emne, som det er værd at beskæftige sig med. Der er spændende kulturhistorie gemt i dette tema, og der er gennem årene udgivet hundredvis af fine postkort, som giver masser af muligheder for tematiske samlinger, både lokale, landsdækkende, tegnede og fotografiske postkort.

Jeg har til denne artikel valgt at opdele mine

postkort fra Børnehjælpsdagen i tre hovedgrupper. Andre samlere vil sikkert pege på flere muligheder, men for mig har disse tre grupper været de mest iøjnefaldende:

A. Fotografiske postkort.

B. Tegnede postkort.

C. Bogtrykte postkort med foto.

Børnehjælpsdagen 1904

De tre hovedgrupper vil senere blive nærmere gennemgået. Men først skal vi lige have lidt styr på Børnehjælpsdagens opstart. Her er hvad Børnehjælpsdagen i dag selv fortæller om opstarten:

I april 1904 blev startskuddet til den allerførste Børnehjælpsdag affyret ved et møde i Medicinsk Selskabs lokaler i København. Johan Carlsen og en håndplukket gruppe på omkring 30 erhvervsfolk, med borgmester Adolph Jacobi som formand, fik hurtigt stablet en ambitiøs Hovedkomité på benene. På rekordtid lykkedes det dem at rekruttere flere hundrede frivillige – mange fra de børneinstitutioner, som netop denne dag skulle støtte.

Kong Christian IX var med på idéen, og den 6. maj

Kongsbak & Cohns Forlag udgav et par fotografiske postkort. Her ses et fra Strøget i København med festklædte kvinder. I produktionen blev det klippet lidt tæt nederst, men navnet Kongsbak & Krohns Forlag kan stadig læses.

1904 vågnede københavnernes til en by forvandlet af fest, farver og velgørenhed. Gaderne summede af aktivitet, og byen blev sat på den anden ende af den nye begivenhed.

Det gik så godt, at ideen hurtigt bredte sig til resten af landet, hvor købstæder fra nær og fjern greb fat i konceptet. Børnehjælpsdagen blev dermed til et landsdækkende fænomen, og for mange danske børn blev dagen en kærkommen skolefridag frem til 1972.

1904 blev et specielt år

Børnehjælpsdagens start i 1904 var samtidig året hvor postmester Holbøll i Fredensborg fik skabt verdens første julemærke med det formål at hjælpe Julemærkehjemmene. Postkort og julemærker blev solgt med det formål, at der skulle skaffes penge til børnearbejdet. Der er dermed noget symbolsk ved året 1904, når vi tænker på børns vilkår.

Når vi dykker lidt ned i Børnehjælpsdagens historiske baggrund, så støder vi hurtigt på doktor Johan Carlsen og et møde i Odd Fellow Logen i København 13. april 1904, hvor mange hundrede var samlet for at protestere mod justitsminister Alvertis pryglelov.

Efter mødet tog Johan Carlsen initiativ til at få dannet en komite, der skulle gennemføre den første Børnehjælpsdag, og det blev hurtigt besluttet, at den skulle starte 6. maj samme år. Når man tænker på den korte tid mellem beslutning og realisering, så må der være nogen, der har haft forrygende travlt.

På indsamlingsdagen 6. maj 1904 blev der uddelt ca. 10.000 bøsser, som Glud og Marstand havde leveret. På rekordtid fik man etableret en stor frivillig organisation. Der blev opstillet en masse boder på Strøget i København, på Nytorv og andre af byens torve.

Hestetrukne køretøjer blev udsmykket og kørte rundt i gaderne. I aviserne kunne man læse, at der var sort af mennesker i Københavns centrum. Kong Christian IX gik gennem Strøget sammen med prins Valdemar, og stribevis af kendte skuespillere, bl.a. Frederik Jensen og Betty Nansen bidrog til, at den første Børnehjælpsdag blev en kæmpe succes.

Ifølge aviserne blev der indsamlet overraskende mange penge. Komiteen bag indsamlingen havde fra starten oplyst, at de håbede på at indsamle 30.000 kr. Børnehjælpsdagens første år

Postkort fra Børnehjælpsdagen i Odense 1904. H.H.O. dækker over fotograf Hans Hansen, Odense. Bemærk at postkortets afsender har sat navne på seks af de kvinder, der ses på postkortet, som er sendt til USA den 24. juni 1904. Postkortet tilhører Per Sørensen.

gav et resultat på 84.476,48 kr. Beløbets størrelse gav genlyd i medierne.

I aviserne fra 1904 kan vi i øvrigt også læse, at der var platugler, der prøvede at misbruge Børnehjælpsdagen til at franarre folk penge, og komiteen opfordrede borgerne til at sikre sig, at indsamlerne havde et særligt kort fra Børnehjælpsdagen.

Odense kom hurtigt med

Ideen med Børnehjælpsdagen bredte sig til andre byer. Odense kom hurtigt med, og byen var den første i provinsen, der fulgte efter København. Resultatmæssigt gav Børnehjælpsdagen i Odense genlyd. Der blev indsamlet godt 16.000 kr., og da hovedstaden havde 10 gange så mange indbyggere som Odense, så blev der altså i forhold til indbyggertal indsamlet klart flest penge i Odense.

Det er i sig selv interessant, at Odense så hurtigt kom med, men for postkortsamlere er det

Her ses en af de mange fine tegninger, som blev leveret af fotograf Harald Lønborg til Børnehjælpsdagen i Odense. Postkortet tilhører Per Sørensen.

samtidig værd at fremhæve Odense, fordi der blev udgivet rigtig mange lokale postkort i forbindelse med Børnehjælpsdagen. Både ved opstarten i 1904 og i de følgende år.

Fotograf Holger Lønborg, Odense, var også en dygtig tegner, og han har leveret fine tegninger, der blev brugt til lokale postkort, som i de efterfølgende år blev udgivet i forbindelse med Børnehjælpsdagen i Odense. Dermed er Odense et godt eksempel på, at der kan skabes lokale postkortsamlinger med udgangspunkt i Børnehjælpsdagen.

Et af Harald Lønborgs postkort kan ses øverst på denne side, og flere kan ses på Per Sørensens hjemmeside: piaper.dk

Otte byer var med i 1904

Børnehjælpsdagen 1904 blev af alle oplevet som en succes. Ikke kun i hovedstaden men også i flere andre byer. En gennemlæsning af Det kgl. Biblioteks avissamling viser, at i hvert fald otte byer i 1904 lavede lokale arrangementer til fordel for Børnehjælpsdagen.

Hvis du har kendskab til andre byer, der var med i 1904, så hører jeg meget gerne. Men indtil videre drejer det sig altså om disse otte byer, der gennemførte Børnehjælpsdag i 1904:

København 6. maj.

Odense 8. juni.

Nykøbing F. 11. juni.

Vejle 13. juni.

Aarhus 1. juli

Esbjerg 1. juli.

Aalborg 1. september.

Helsingør 18. september.

*Fra Børnehjælps-
festen
18/9 04.*

Helsingør afviklede Børnehjælpsdagen den 18.-19. september 1904, og det blev til en stor høstfest som det ses på ovenstående fotografiske postkort.

Kongsbak & Cohns Forlag udgav bl.a. dette fotografiske postkort fra Børnehjælpsdagen 6. maj 1904, og det er en af datidens store skuespillere, Betty Nansen, der ses i blomsterboden.

Randers og Kolding

I Randers og Kolding var der ifølge de lokale aviser overvejelser i byrådet om at nedsætte en gruppe, der skulle gennemføre et tilsvarende arrangement i de to byer, men begge steder valgte man at udskyde beslutningen til 1905, hvor Børnehjælpsdagen blev landsdækkende. I aviserne fra 1904 kan man også læse, at ideen med en Børnehjælpsdag beredte sig til

udlandet. I Frankfurt i Tyskland blev der nedsat en komite, der med inspiration fra København skulle skabe en årligt tilbagevendende tysk børnehjælpsdag.

Fotografiske postkort

Der findes fine fotografiske postkort fra flere

Fotografisk postkort fra Rønne 1905 hvor en af Børnehjælpsdagens indsamlere havde trukket i et bjørnekostume. Postkortet tilhører Per Sørensen.

En tysk fotograf var turist i Aarhus i 1904, hvor han optog en stribe fine fotografier, som han brugte som postkort til familie og venner. Blandt disse postkort er vedlagte fundet. Det er angiveligt optaget 1. juli 1904 under Børnehjælpsdagen i Aarhus. Navnet på den tyske fotograf/turist kendes desværre ikke.

af de otte byer, der var med i 1904. Bl.a. fra København, Odense, Helsingør og Aarhus. De har typisk karakter af at være pressefoto, der satte fokus på dagens mange aktiviteter.

I Tyskland og USA havde man i slutningen af 1800-tallet udgivet fine fotografiske postkort, men Danmark kom sent med på den nye trend. Dytgite amatører og nogle ganske få lokale fotografer begyndte omkring 1901-1902 at eksperimentere med fotografier, der blev fremstillet på fotopapir i postkortformatet, typisk i formatet 9x14 cm.

Tidlige fotografiske postkort

I 1907 startede Fotografisk Forlag med at udgive et større antal af meget fine fotografiske postkort, og først omkring 1910 tog de store postkortfirmaer - som f. eks. Stender - ideen op. Så de fotografiske postkort fra Børnehjælpsdagen i 1904 hører til blandt de tidlige danske fotografiske postkort, og dermed er Børnehjælpsdagens fotografiske postkort ekstra interessante. De havde et aktuelt motiv, og produktionen af de fotografiske postkort krævede høj kvalitet og højt tempo hos fotografen.

I denne artikel gengives nogle få eksempler på tidligere fotografiske postkort fra Børnehjælpsdagens aktiviteter i København, Odense, Helsingør, Rønne og Aarhus, og her kan vi også se, at kvaliteten var blandet.

Der blev udgivet postkort fra amatører og så nogle enkelte fine postkort fra Kongsbak & Cohns Forlag. Det viser ganske fint, at Børnehjælpsdagen var blandt de tidligere aktører i forhold til brugen af fotografiske postkort med et klart aktuelt indhold.

Tegnede postkort

Der er en synlig overvægt af tegnede kort blandt de mange hundrede postkort fra Børnehjælpsdagen. Når man nærstuderer de tegnede postkort, så forstår man 100 pct. at der er postkortsamlere, der dyrker denne del af postkortområdet. Der er virkelig mange fine tegninger, og det er interessant at studere de mange kendte og ukendte kunstnere, der har bidraget med tegninger til det gode formål, der lå bag ideen om en landsdækkende Børnehjælpsdag.

En af dem, der har vist stor interesse for tegnede kort er Per Sørensen i Kolding, som har en

stor samling af tegnede postkort, som han gladeligt deler med alle os andre på hjemmesiden piaper.dk

Per Sørensen har af naturlige årsager derfor også en stor samling af de tegnede kort, der er udgivet af Børnehjælpsdagen.

I forbindelse med denne artikel har jeg fået rigtig fin hjælp fra Per Sørensen, og han fortjener stor tak og mange rosende ord.

Det er værd at bemærke sig, at nogle af datidens store kunstnere bidrog med fine tegninger til postkort i forbindelse med Børnehjælpsdagen. Det gælder f.eks. kunstmalerne J.F. Willumsen, Joakim Skovgaard og Michael Ancher. Det gælder stribevis af dygtige tegnere, bl.a. Robert Storm Petersen og Alfred Schmidt. En enkelt kongelig bør også nævnes, det er prinsesse Marie, der var gift med prins Valdemar.

Men hvis man begynder at nærstudere de mange tegnede postkort fra Børnehjælpsdagen, både i 1904 og senere, så vil man hurtigt opdage, at snesevis af tegnere har leveret tegninger til Børnehjælpsdagens udgivelse af postkort.

Kunstmaler J.F. Willumsen (1863-1958) har leveret ovenstående fine tegning til Børnehjælpsdagen. Tegningen er angiveligt fra 31. oktober 1904 men først udgivet på postkort i 1908.

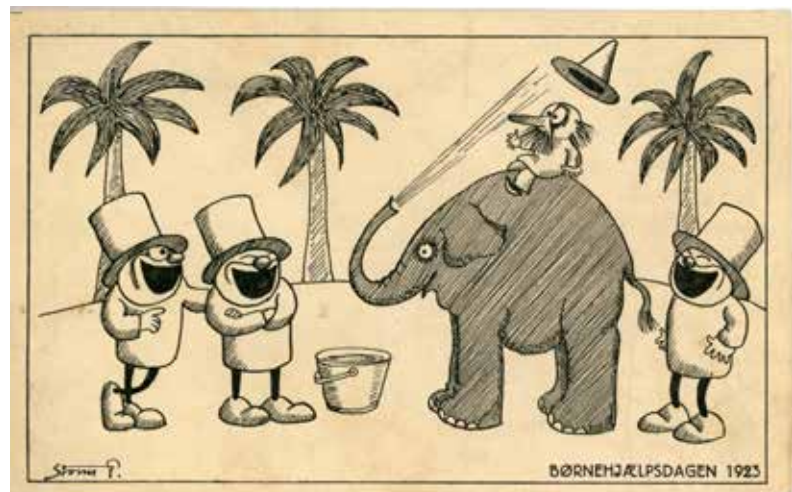
Skagensmaler Michael Ancher (1849-1927) har leveret denne smukke tegning til Børnehjælpsdagen, og postkortet er udgivet i 1908.

Prinsesse Marie (1865-1909) har lavet flere tegninger, som er brugt på postkort, bl.a. tegningen til postkortet til højre, som blev udgivet i 1909.

Til venstre ses et tegnet postkort fra Børnehjælpsdagen 1. september 1904 i Aalborg. Der blev i 1904 udgivet en stribe tegnede postkort i Aalborg, men desværre kendes kunstneren ikke. I midten et postkort fra 1911 tegnet af kunstmaler Joakim Skovgaard (1856-1933) og til højre et postkort fra 1910 tegnet af Alfred Schmidt (1858-1938).

Robert Storm Petersen (1882-1949) lavede flere tegninger til Børnehjælpsdagen. Her ses tre af dem fra 1914 og 1923.

Anna E. Munch (1876-1960) har lavet denne tegning til Børnehjælpsdagens postkort. Årstal kendes ikke, men det findes stemplet i 1913.

Djalmar Christoffersen (1867-1924) har leveret denne tegning til Børnehjælpsdagens postkort i 1907.

Louis Moe (1857-1945) har leveret denne tegning til Børnehjælpsdagens postkort 1908.

Bogtrykte postkort med fotografi

Den tredje gruppe postkort fra Børnehjælpsdagen omfatter bogtrykte postkort med et fotografi. I denne gruppe kan der findes mange postkort både fra hovedstaden og fra de mange lokale aktiviteter rundt om i landet. To eksempler fra København vises her til højre.

Der blev i 1905 udgivet en serie med fotografier fra Børnenes Kontors teltlejr i Jonstrup i 1904. Tre af dem kan ses nederst på denne side.

Desuden blev i 1916 udgivet nogle hæfter med postkort, som blev solgt til fordel for Børnehjælpsdagen. De indeholdt postkort med fotografier, der var leveret af kgl. hof-fotograf Peter Elfelt. På serien kan man se nogle af datidens kendte personer sammen med børn. Tre postkort fra den serie vises på næste side.

I 1905 blev Børnehjælpsdagen landsdækkende - men med stribevis af lokale arrangementer. Der blev udgivet en serie postkort med foto fra Børnenes Kontors teltlejr i Jonstrup i 1904. Her vises blot tre af disse postkort.

Skuespiller Ellen Gottschalch var blandt de kendte skuespillere, der bidrog til at fremme Børnehjælpsdagens indsamlinger. Postkortets fotografi af skuespilleren og børnene er optaget af kgl. hoffotograf Peter Elfelt.

Tegneren Alfred Schmidt, der også leverede fine tegninger til postkort, er her fotograferet med en gruppe børn af Peter Elfelt.

Operasanger Herold er her fotograferet sammen med en gruppe børn. Alle tre postkort indgik en serie, der blev udgivet i en mappe i 1916. Foto Peter Elfelt.

Børnehjælpsdagen er et stort samleområde

Der er uanede muligheder for at finde spændende postkort med Børnehjælpsdagen. Denne artikel har kun medtaget et lille udsnit af de mange hundrede spændende postkort, som fra 1904 blev udgivet af Børnehjælpsdagen. Mange af disse postkort er ganske almindelige, og lette at finde, men det er helt sikkert, at der også findes en del postkort, som er sjældne. God jagt!

Det skal lige tilføjes, at hvis man begynder at samle på postkort fra Børnehjælpsdagen, så opdager man hurtigt, at der også blev udgivet mange andre ting, der havde til formål at forøge indsamlingen af midler til børnehjælp. Bl.a. blev der i Aarhus allerede det første år udgivet en fin platte, der vises her nedenfor.

Ovenfor et postkort fra Børnehjælpsdagen i Vejle 13. juni 1904. Man har købt postkort hos boghandler Chr. Hansen, Vejle, og så er der øverst lavet et tiltryk med Børnehjælpsdagen. Måske findes der kort fra Vejle med andre motiver. Kortet ovenfor tilhører Per Sørensen.

Til højre et fotografisk postkort fra Storetorv i Rønne i 1905. Postkortet er ikke det bedste rent kvalitetsmæssige. Men det er et eksempel på, at der blev udgivet mange fotografiske postkort i de byer, der samlede ind til Børnehjælpsdagen, og ofte blev disse postkort fremstillet af amatører.

